

Literatuuroverzicht 1997

CHANTAL KEIJSPER (samenstelling)

Bidragen voor en eventuele aanvullingen bij het literatuuroverzicht kunnen gezonden worden aan de samenstelster: Chantal Keijssper, Bakhuizen van den Brinkhof 108, 1065 BD Amsterdam.

1. Algemeen/Archieven

- G.J.M. Blom en F.J. Hulst, m.m.v. M.S.M. Hendriks, *Inventaris van de archieven van de Congregatie van de broeders van de Heilige Aloysius Gonzaga te Oudenbosch 1840-1993*. Zevenbergen, 1997.
- K.W.J.M. Bossaers en J.A. Brugman, *Handleiding voor historisch onderzoek in Zuid-Holland*. Hilversum, 1997.
- W.J.P.M. Brand, *Archief van het Bisdom Breda; gedeponeerde archieven*. Breda, 1997. (Inventaris van gedeponeerde archivalia betreffende het Zeeuwse deel van het bisdom Haarlem (1666) 1853-1856, dl. 3)
- Cees Fasseur, *Indischgasten*. Amsterdam, 1997.
- Okke ten Hove, 'Creools-Surinaamse familienamen; de samenstelling van de Creools-Surinaamse bevolking in de negentiende eeuw', in *Oso* 15 (1996) 2 (okt.), pp. 166-180.
- Het Koninklijk Instituut (1808-1851) en de bevordering van wetenschap en kunst*. Onder red. van W.P. Gerritsen; met bijdragen van W.W. Mijnhardt [et al.]. Amsterdam, 1997.
- Zie ook rubriek 12: *Catalogus van de brieven ...*

2. Bestuur, politiek, sociale zorg, strijd

- B. Altena, 'En al beschouwen alle broeders mij als den verloren broeder; Domela Nieuwenhuis en familie-eer', in *Fryslân. Nieuwsblad voor geschiedenis en cultuur* 3 (1997) 4, pp. 24-26.
- Gita Deneckere, *Sire, het volk mort; sociaal protest in België, 1831-1918*. Antwerpen/Gent/Baarn [distr.], 1997.
- Stefan Dudink, *Deugzaam liberalisme; sociaal-liberalisme in Nederland, 1870-1901*. Amsterdam, 1997.
- Joh. Frieswijk, 'Arbeidersstrijd en arbeidersbeweging in Friesland en "Holland"; overeenkomst en verschil', in *Negen eeuwen Friesland - Holland. Geschiedenis van een haat-liefde verhouding*, Ph.H. Breuker en A. Janse (red.). Leeuwarden/Zutphen, 1997, pp. 233-244.
- Ferdinand H.M. Grapperhaus, *Fiscaal beleid in Nederland van 1800 tot na 2000*. Deventer, 1997. Uitgebreide versie afscheidsrede Rijksuniversiteit Leiden.
- P.D. 't Hart, *Stakers en onruststokers in de Domstad; uit de beginjaren van arbeidersbeweging en socialisme in Utrecht tussen 1870 en 1895*. Utrecht, 1996. (Historische reeks Utrecht, dl. 21).
- Jean-Luc Soete, *Structures et organisation de base du parti catholique en Belgique 1863-1884*. Louvain-la-Neuve/Louvain, 1996. (Recueil de Travaux d'Histoire et de Philologie/Université de Louvain, 7e série, fasc. 2)
- De Staatsregeling van 1805 en de Constitutie van 1806; bronnen voor de totstandkoming*. Bew. door L. de Gou. Den Haag, 1997. (Rijks geschiedkundige publicatiën, Kleine serie, nr. 89)
- Jean Stengers, *De koningen der Belgen; van Leopold I tot Albert II*. Vert. [uit het Frans] door Luk Verlonje. 2e herz. uitg., Leuven, 1997. (Historische reeks, nr. 30). Vert. van: 'L'action du roi depuis 1831; pouvoir et influence', 2e éd. rev., Bruxelles, 1996.
- 'Was ik maar weer in Bommel!'; *Karl Marx en zijn Nederlandse veruanten; een familiegeschiedenis in documenten*. Bezorgd en ingel. door Jan Gielkens. Amsterdam, 1997.
- Sophie van Wurtemberg (koningin der Nederlanden), *L'Histoire de ma vie; jeugtherinneringen*. Red. C.A. Tamse; vert. [uit het Frans] G.A. Kamerlingh Onnes-Barones van Dedem; [red. Annelies van den Brink et al]. Utrecht, 1996. Vert. van: 'Histoire de ma vie'. Oorspr. titel: 'Koningin Sophie 1818-1877; jeugtherinneringen in Biedermeierstijl van een Nederlandse vorstin uit Wurtemberg', Zutphen: De Walburg Pers, 1984.

3. Cultuur

- B. van Haersma Buma, 'Fries Genootschap - 1881 - Fries Museum; de relatie tussen een oude bekende en een vernieuwd museum', in *Fryslân. Nieuwsblad voor geschiedenis en cultuur* 3 (1997) 1, pp. 6-7.
- A. Harteloh, 'Reddende engelen' [over de toneel- en zangpedagoge Cateau Esser en de Vereniging tot Beoefening van Vocale en Dramatische Kunst], in *Literatuur* 14 (1997) 6 (nov./dec.), pp. 340-346.
- Metamorfoze nieuws* 1 (1997) juni en 1 (1997) december. Deze nieuwsbrief informeert over Metamorfoze, het Nationaal Programma voor Conservering van Bibliotheekmateriaal, dat 13 mei 1997 van start is gegaan. Het programma is een initiatief van het Ministerie van OCenW en wordt gecoördineerd door de Koninklijke Bibliotheek. Het bindt in landelijk verband de strijd aan met de gevolgen van het verval van papieren documenten in bibliotheken.
- N.C.F. van Sas, 'Barbarisme of beschaving; rondom de stichting van een Nationale Bibliotheek in 1798', in *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 4 (1997), pp. 57-74.
- Jozef Vos, 'Nationale kunst en lokale sociabiliteit; de Nederlandse mannenzangverenigingen in de negentiende eeuw', in *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden* 112 (1997) 3, pp. 364-381.
- P.R. van der Zee, *Het nut en de vlecke: nutsdepartement Joure 1822-1997*. Joure, 1997.
- Zie ook rubriek 13: T. Jacobi

4. Onderwijs/Opvoeding

- G. Jensma en H. de Vries, *Veranderingen in het hoger onderwijs in Nederland tussen 1815 en 1940*. Hilversum, 1997.
- Ruth Krul, 'De vaderlandse historieplaten van een Leidse tekenmeester; geschiedenis en didactiek in onderwijskringen van het Nut', in: *Leids Jaarboekje* 1997, pp. 67-99.
- M.M. Lamens-van Malenstein, *Oefening en bespiegeling; het verloskundige onderwijs van M.S. du Pui (1754-1834) te Leiden*. Rotterdam, 1997. (Pantaleon Reeks, nr. 26)
- Nederland naar school; twee eeuwen bouwen voor een veranderd onderwijs*. Onder red. van Tjeerd Boersma en Ton Versteegen; met bijdragen van Herman van Bergeijk [et al.; bureaured.: Els Brinkman]. Rotterdam, 1996.
- Ida H. Stamhuis, 'De met cijfers bedekte negentiende eeuw', deel 3: 'Florence Nightingale; statistiek de belangrijkste wetenschap', in *Euclides; maandblad voor de didactiek van de exacte vakken* 71 (1996) 6, pp. 182-185; deel 4: 'Francis Galton', in *Euclides* 71 (1996) 7, pp. 218-221.
- Zie ook rubriek 5: Jacques Dane

5. Godsdienst

- Tjaard Barnard, 'Het verstoten kind tot de vrijheid geroepen; de ontwikkelingen binnen de Remonstrante Broederschap in de tweede helft van de negentiende eeuw', in *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* 20 (1997) 47 (dec.), pp. 3-22.
- H. Bavinck, 'Mijne reis naar Amerika (1892)'; bezorgd door George Harinck, in *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* 20 (1997) 47 (dec.), pp. 23-52.
- Willem Bilderdijk, 'Van de wederoprichting aller dingen', bezorgd door J. van Eijnatten, in *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* 20 (1997) 46 (juni), pp. 42-47.
- A.Th. Boone, *Bekering en beschaving; de agogische activiteiten van het Nederlandsch Zendelingengenootschap in Oost-Java (1840-1865)*. Zoetermeer, 1997. Ook verschenen als proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam, 1997.
- J. de Bruijn en P. van Schaik, *Een domineesleven in de negentiende eeuw; Ds. Leendert Schouten (1828-1905) en zijn Bijbels Museum*. Amsterdam, 1995.
- Daniël Chantepie de la Saussaye, *Verzameld werk; een keuze uit het werk van Daniël Chantepie de*

- la Saussaye. Verzorgd en geann. door F.G.M. Broeyer, H.W. de Knijff en H. Veldhuis. Zoetermeer, 1997. Dl. 1: 1852-1859, 1997.
- Jacques Dane, *De vrucht van Bijbelsche opvoeding; populaire leescultuur en opvoeding in protestants-christelijke gezinnen, circa 1880-1940*. Hilversum, 1996. Ook verschenen als proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
- Peter van Dijk, '“De schepping” van J.J.L. ten Kate; Bijbel en wetenschap in de negentiende eeuw', in *Bij de tijd* 5 (1996-1997) 1 (sept.), pp. 27-29.
- Joris Eijnatten, 'De doemelig herstel; Willem Bilderdijk en de wederoprichting aller dingen', in *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* 20 (1997) 46 (juni), pp. 30-41.
- Theodorus van der Groe, *De bekering; verzameling van zeventien opeenvolgende leerredenen*. 9e dr., Houten, 1997.
- Gijsbert Hamoen, *Maatschappij van welstand 1822-1997; 175 jaar steun aan kleine protestantse gemeenten; 'weldadig maar onzichtbaar'*. [Historisch overzicht:] Gijsbert Hamoen; [interviews, eindred.:] Janet van Dijk; [bijdragen: Jan Huysman et al.]. Amersfoort, 1997.
- Pieter Haverkorn van Rijsewijk, 1839-1919; dominee, journalist en museumdirecteur. Red. Jan de Vries, Evert van Uiter en Saskia de Bodt. Amsterdam, 1996.
- M. Hollebrands, *De bekering en het sterven van Sara Louisa Hollebrands, geboren te Middelburg, de achtste februari 1848 en overleden de 24e januari 1864, bijna 16 jaar oud*. Beschreven door haar vader M. Hollebrands; met inl. en toel. door J.H. van de Bank. Houten, 1997.
- Pieter Jansz, 'Tot heil van Java's arme bevolking'; een keuze uit het dagboek (1851-1860) van Pieter Jansz, doopsgezind zendeling in Jepara, Midden-Java. Geann. en van een inl. voorzien door A.G. Hoekema. Hilversum, 1997. (Manuscripta mennonica, nr. 1)
- Hans Krabbendam, 'Hoera voor 't helder water!; kerk en drankbestrijding in Amerika en Nederland, 1835-1935', in *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* 20 (1997) 46 (dec.), pp. 3-29.
- M.J.F. Lindeijer S.J., '“Heilige Petrus Canisius, Roem van Nijmegen, Uw geboortestad, bid voor ons”; over de bevordering en de praktijk van de Canisiusverering in Nijmegen, 1864-1934', in *Jaarboek Numaga* 44 (1997), pp. 61-95.
- Predikant in Nederland (1800 tot heden)*. Onder red. van D.Th. Kuiper [et al.]. Kampen, 1997. (Jaarboek voor de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme na 1800, jrg. 5)
- J.C. Schaeffer, 'Samen op weg in de negentiende eeuw', in *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800* 19 (1996) 44 (juni), pp. 41-55.
- J. van Sluis, 'De emigratie naar Michigan 150 jaar geleden; de afscheiding naar Vriesland', in *Fryslân. Nieuwsblad voor geschiedenis en cultuur* 3 (1997) 2, pp. 10-11.
- De Zeister Broedergemeente 1746-1996; bijdragen tot de geschiedenis van de herrnhutters in Nederland*. Onder red. van Aart de Groot en Paul Peucker. Zutphen, 1996.

6. Medicijnen en gezondheidszorg

- Gesticht in de duinen; de geschiedenis van de provinciale psychiatrische ziekenhuizen van Noord-Holland van 1849-1994*. Onder red. van Joost Vijselaar. Hilversum, 1997.
- Medische geschiedenis in regionaal perspectief: Groningen 1500-1900*. Red. Frank Huisman en Catrien Santing. Rotterdam, 1997. (Pantaleon reeks, nr. 25); (Nieuwe Nederlandse bijdragen tot de geschiedenis der geneeskunde en der natuurwetenschappen, nr. 56). Artikelen als lezing gepresenteerd tijdens het gelijknamige congres, gehouden op 9-10-1993 te Groningen.
- N. Plomp, 'De Europese carrière van Franciscus Josephus Harbaur (1776-1824) (II)', in *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* 51 (1997), pp. 249-275.
- Zie ook rubriek 4: M.M. Lamens-van Malenstein

7. Economie, nijverheid en scheepvaart

- J.J.A. de Beer, 'De levensstandaard in Nederland; voeding en gezondheid in de eerste helft van de negentiende eeuw', in *Tijdschrift voor sociale geschiedenis* 22 (1996) 2, pp. 24-52.
- P.A. Koolmees, *Symbolen van openbare hygiëne; gemeentelijke slachthuizen in Nederland 1795-1940*. Rotterdam, 1997. (Nieuwe Nederlandse bijdragen tot de geschiedenis der geneeskunde en

- der natuurwetenschappen, nr. 54). Ook verschenen als proefschrift Universiteit Utrecht, 1997.
- Alan Lemmers, *Techniek op schaal; modellen en het technologiebeleid van de marine, 1725-1885*. [foto's: C. de Jonge et al.]. Amsterdam, 1996. Ook verschenen als proefschrift Rijksuniversiteit Leiden, 1996.
- Jannie Poelstra, *Luiden van een andere beweging; huishoudelijke arbeid in Nederland 1840-1920*. Amsterdam, 1996. Ook verschenen als proefschrift Universiteit van Amsterdam, 1996.
- W. Wennekes, *De aartsvaders; grondleggers van het Nederlandse bedrijfsleven*. Amsterdam/Antwerpen, 1997.

8. Landbouw en natuurwetenschappen

- A. Coops en J.F. Visser, 'De menagerie van Frans Ernst Blaauw; het Gastenboek van "Gooilust", 1886-1935', in *Amstelodamum* 84 (1997) 4, pp. 129-135.
- Bataaen Willink, *De tweede gouden eeuw; Nederland en de Nobelprijzen voor natuurwetenschappen 1870-1940*. Amsterdam, 1997.

9. Militaire geschiedenis

- C. v. Allen, 'Machiavelli and Clausewitz on the political determinants of national security', in *Defense Analysis* 13 (1997) 1, pp. 5-18.
- E. Fursdon, 'Under orders for China-1864', in *Army Quarterly* 127 (1997) 3, pp. 283-291.
- H.M. Kochanski, 'Field-Marshal Viscount Wolseley as Commander in chief 1895-1900', in *The Journal of strategic studies* 20 (1997) 2, pp. 119-139.
- Kopstukken uit de krijgsmacht; Nederlandse vlag- en opperofficieren 1815-1955*. Onder red. van G. Teitler en W. Klinkert. Amsterdam, 1997.
- D. Stevenson, 'Militarization and diplomacy in Europe before 1914', in *International Security* 22 (1997) summer, pp. 125-161.

10. Vrouwengeschiedenis

- Geertje Mak, *Mannelijke vrouwen; over grenzen van sekse in de negentiende eeuw*. Amsterdam [et al.], 1997. Ook verschenen als proefschrift Universiteit Utrecht, 1997.
- 'Mannelijke vrouwen in de negentiende eeuw en nu; interview met Geertje Mak', in *Homologie* 19 (1997) 2, pp. 10-12.
- Zie ook rubriek 12: Marja Keyser; rubriek 13: M.A. Schenkeveld-van der Dussen

11. Kunst en kunstnijverheid/Architectuur

- M. Arnold, *Van Gogh und seine Vorbilder; eine künstlerische selbstfindung*. München/New York, 1997.
- Beeldend Nederland; kunstenaars geboren na 1800*. Versie 1.1. Tilburg, 1996. CD-ROM.
- A. Beerenhout, 'Herhalingen in het getekende oeuvre van F.A. Milatz', in *Delineavit et Sculptit. Tijdschrift voor de Nederlandse prent- en tekenkunst tot omstreeks 1850* 16 (1997) jan., pp. 43-50.
- P. Begheyn S.J., 'De Canisiusramen van Frans Nicolas en Zonen in de Sint-Ignatiuskerk te Nijmegen', in *Jaarboek Numaga* 44 (1997), pp. 49-59.
- Brugse stadsgezichten door 19e- en 20e-eeuwse kunstenaars; een verzameling stadsgezichten door bekende, minder bekende kunstenaars of amateurs uit het verleden en heden en van biografische, volkskundige en iconografische gegevens voorzien*. Samengest. door Jaak A. Rau. Brugge, 1996.
- F. van Burkom, "'Riche misterieux sombre"; twee brieven van Jan Toorop aan Willem Degouwe de Nuncques en hun context', in *Jong Holland* 13 (1997) 2, pp. 13-26.
- CXXV; 125 jaar jonge schilderkunst; de Koninklijke Subsidie 1871-1996*. Marleen Blokhuis [et al.; red. Marja Bloem et al.; eindred. Harry J. Kraaij]. Zwolle, [1996].
- J. van Dam, 'De herinrichting van het Eysingahuis', in *Fryslân. Nieuwsblad voor geschiedenis en cultuur* 3 (1997) 1, pp. 8-10.

- P. Dijkerman, *Scholen; honderdvijftig jaar scholenbouw in Arnhem*. Utrecht, 1997.
- Th. von der Dunk, 'Het Stadhuis van Zaandam en het Rechtshuis van Westzaan', in *KNOB-Bulletin* 96 (1997) 5, pp. 177-179.
- Y. van Eekelen, G.H. Breitner; *de oorsprong van het moment*. Leidschendam, 1997.
- G.H. Breitner; *fotograaf en schilder van het Amsterdamse stadsgezicht*. Onder red. van A. van Veen. Bussum [etc.], 1997.
- J. Greer, '“Een man van smerten ende versocht in krankheit”; het christologisch beeld van de kunstenaar in Van Goghs Stilleven met open bijbel', in *Jong Holland* 13 (1997) 3, pp. 30-42.
- De Haagse School in Drenthe*. Onder red. van J.J. Heij. Zwolle, 1997.
- Haarlem in steendruk*. Haarlem, 1997.
- Marlita Halbertsma, Charles Rochussen 1814-1894; een veelzijdig kunstenaar. Met bijdragen van Marion Bouwens en Renny van Heuven-van Nes. Zwolle/[Rotterdam], 1997.
- A. Hoogbeem, 'Het getekende dagboek van Christiaan Andriessen en de fotografie', in *Amstelodamum* 84 (1997) 1, pp. 4-14.
- J. Hoogvorst, 'Een vurig verlangen; brieven van Gerard Bilders aan zijn mecenas [J. Kneppel-hout]', in *Jong Holland* 13 (1997) 2, pp. 7-12.
- Hans Jansen en Wim van Sinderen, *De Haagse School*. Met bijdragen van Jeroen Kapelle. Rotterdam/Den Haag/Zwolle, 1997.
- A. Koenders, 'Amsterdammers en het Gooi; de architectuur van hun huizen', in *Amstelodamum* 84 (1997) 4, pp. 117-125.
- F. Konijn, '“De Bremstruik” – een geschenk van vrienden; het eerste huis van K.P.C. de Bazel', in *Kunstlicht* 17 (1996) 3/4, pp. 21-27.
- Kunstnijverheid in Nederland 1880-1940*. Eindred. Titus Eliëns, Marjan Groot, Frans Leidelmeijer; red. Titus M. Eliëns [et al.]; fotogr. Erik Hersmerg; [fotored. Frans Leidelmeijer]. Bussum/[Wormer], 1997.
- M. van de Laar en W. de Ridder, 'De wisselvallige geschiedenis van de portrettengalerij van de Gouverneurs-Generaal van Nederlands-Indië', in *Bulletin van het Rijksmuseum* 45 (1997) 3, pp. 205-216.
- Wiepke Loos, Guido Jansen, Wouter Kloek, *Voor en na Waterloo; schilderijen uit de collectie van het Rijksmuseum, 1800-1830*. Amsterdam/Zwolle, 1997.
- H. Luijten, '“In mijn brieven moet ge maar 't kaf van 't koren scheiden.”; een nieuwe uitgave van de correspondentie van Vincent van Gogh', in *Jong Holland* 13 (1997) 2, pp. 27-36.
- Magisch panorama; Panorama Mesdag, een belevenis in ruimte en tijd*. [Samenst. en eindred. Yvonne van Eekelen; met bijdragen van Mattie Boom et al.]. Zwolle/Den Haag, 1996.
- Eelke Muller, '“Kopieën van schouwburg repetities?"; Nederlandse historieschilderkunst en toneel in de negentiende eeuw', in *Romantiek en historische cultuur*. Red. Jo Tollebeek, Frank Ankersmit en Wessel Krul. Groningen, 1996, pp. 227-252. (Denken over cultuur, nr. 3)
- Angelika Nollert, *Barend Cornelis Koekkoek (1803-1862); prins der landschapsschilders*. [vert. uit het Duits Anna Pool et al.; red. bew. Peter Marijnissen et al.] Dordrecht/Kleef/Zwolle, 1997.
- Wim Post, *Bouwen aan Bloemendaal; architectuur en bouwhistorie vanaf 1883*. Haarlem, 1997. (Kennemerreeks)
- R. Priem, 'The most excellent collection of Lucretia Johanna van Winter: the years 1809-22, with a catalogue of the works purchased', in *Simiolus* 25 (1997) 2/3, pp. 103-235.
- Register op Roeland van Eynden en Adriaan van der Willigen; geschiedenis der vaderlandse schilderkunst, sedert de helft der XVIII eeuw*. Samengest. door Ton Geerts. Leiden, 1997.
- H. Schmal, 'Stedelingen in het Gooi; vestiging van de zeventiende tot de twintigste eeuw', in *Amstelodamum* 84 (1997) 4, pp. 99-108.
- Sir Lawrence Alma-Tadema*. Ed. Edwin Becker [also final ed. et al.]; authors Elizabeth Prettejohn [et al.; transl. Pauline Cumbers et al.]. Amsterdam/Liverpool/Zwolle, 1996. [2e druk in Nederlandse vertaling van Harry Siers et al.: 1996].
- Ronald Stenvert, *Ontwerpen voor wonen en werken; 125 jaar bureau Beltman Architecten & Ingenieurs*. Utrecht, 1996.
- L. Tibbe, 'Wisselend kunsthumeur; brieven van Richard Roland Holst over Van Gogh en het symbolisme', in *Jong Holland* 13 (1997) 2, pp. 37-42.

Steven Vink, *Suriname door het oog van Julius Muller; fotografie 1882-1902*. Amsterdam/Paramaribo, 1997. Omslag vermeldt: 'KIT publications'.

Auke van der Woud, *Waarheid en karakter; het debat over de bouwkunst 1840-1900*. Rotterdam, 1997. Zie ook rubriek 3: B. van Haersma Buma; rubriek 4: Ruth Krul

12. Pers- en boekwetenschap

Annie Broere, 'Hans Brinker of De Zilveren Schaatsen', in *Boekenpost* 5 (1997) 27, pp. 10-13.

A.G.M.F. Brok, 'Johan Kieviet als detective-schrijver', in *Boekenpost* 5 (1997) 28, pp. 32-33.

Catalogus van de brieven geschreven vóór 1900 uit de collectie 'Prospectussen en Personalía' van de Koninklijke Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels te Amsterdam. Bew. door Chantal Keijsser, Ingeborg Verheul en Jos van Waterschoot. Amsterdam, 1997. (Catalogus der Bibliotheek van de Koninklijke Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, dl. 10)

B.P.M. Dongelmans, "'Het Opperste goed der aarde"; de bibliotheek van de Maatschappij en haar belang voor de Nederlandse boekgeschiedenis', in *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden 1995-1996*. Leiden, 1997, pp. 9-17.

Beno Hofman, 'Vrijheid van drukpers in de negentiende eeuw ver te zoeken', in *Leesteken magazine* 16 (1996) 3, pp. 18-25.

Sjaak Hubregtse, 'Boek van het jaar: *The works of Geoffrey Chaucer* (1896) van William Morris' Kelmescott Press', in *Jaarboek van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen 1996*. Amsterdam, 1997, pp. 17-52.

Chantal Keijsser, "'Alle vakken, alle vormen, alle prijzen"; het fonds van de negentiende-eeuwse Amsterdamse uitgeverij de Gebr. Diederichs', in *De Boekenwereld* 14 (1997) 2, pp. 54-68.

Marja Keyser, 'Een letterzettertje van negen jaar; een en ander over letterzettende vrouwen vóór 1900', in *Hollandse Hoogte; Bulletin Stichting Drukwerk in de marge* 1997, nr. 23/24 (zomer), pp. 11-14.

John Landwehr, "'Om het A-B al spelende te leeren'", in *Boekenpost* 5 (1997) 32, pp. 4-5.

John Landwehr, 'Oudhollandse kookboekjes (3)', in *Boekenpost* 5 (1997) 27, pp. 22-23.

John Landwehr, 'Prenatale smeerpoets(jes) (1) en (2)', in *Boekenpost* 5 (1997) 30, pp. 12-13 en 31, pp. 16-17.

John Landwehr, 'Zoekgeraakte prentenboeken', in *Boekenpost* 5 (1997) 28, pp. 4-6.

Nop Maas, 'Antonius van der Linde: zonderling, autobiograaf en bibliofiel', in *Jaarboek van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen 1996*. Amsterdam, 1997, pp. 159-184.

Nop Maas, 'De archeologie van het Nederlandse stripverhaal', in *Uitgelezen Boeken* 6 (1997) 3, pp. 1-36.

Nop Maas, 'Het brievenarchief van A.W. Sijthoff', in *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden 1995-1996*. Leiden, 1997, pp. 18-29.

Caesarius Mommers en Ger Janssen, *Zwijzen een passie voor uitgeven; geschiedenis van een educatieve uitgeverij*. M.m.v. Willem Berents en Maria Lenders; [foto's Frans van Ameijde et al.]. Tilburg, 1997. Uitg. t.g.v. het 150-jarig bestaan van Uitgeverij Zwijzen.

Hans Petermeijer, 'Nellie van Kol', in *Boekenpost* 5 (1997) 27, pp. 34-35.

Janneke van der Veer, 'De fascinerende wereld van beweegbare boeken en platen uit de periode 1890-1920', in *Boekenpost* 5 (1997) 30, pp. 4-6.

Janneke van der Veer, 'Stille nacht, heilige nacht', in *Boekenpost* 5 (1997) 27, pp. 6-7.

Boudien de Vries, 'Een boek met veel lezers; op zoek naar de lezers van Multatuli in de negentiende eeuw', in *Over Multatuli* 1997, nr. 38, pp. 23-36.

Zie ook rubriek 3: *Metamorfoze nieuws*; rubriek 5: Jacques Dane; rubriek 13: Dennis Schouten; rubriek 13: J.J. Kloek; rubriek 14: J. Denekamp en M. Hommerson

13. Taal- en letterkunde

Marcel van den Boogert, 'Over buffels en de eisen van correctheid; Lodewijk van Deyssel en Villiers de l'Isle-Adam', in *De Parelduiker* 2 (1997) 4 (nov.), pp. 2-15.

- Ph.H. Breuker, 'It ramt fan it Oera Linda Boek: hoe hat ien it sa betinken kinnen?', in *It Beaken* 59 (1997) 2, pp. 110-116.
- Ph.H. Breuker, 'Een schets van J.H. Berns (1803-1883) als taalkundige omstreeks 1840, in *Taal in tijd en ruimte. Voor Cor van Bree bij zijn afscheid als hoogleraar historische taalkunde en taalvariatie aan de Vakgroep Nederlands van de Rijksuniversiteit Leiden*. Leiden 1997, pp. 153-162.
- H. Brouwer, *Waalke van Borssum Waalkes (1818-1866) en syn oersetting fan it evangelje fan Markus ferlike mei oare Fryske evangelje-oersettings benammen út de njoggentjinde ieu.* Ljouwert [Leeuwarden], 1997.
- Conrad Busken Huet, *Een vastgeraakte lokomotief; een portret in brieven*. Uitgekozen en van aant. voorz. door Olf Praamstra. Amsterdam [etc.], 1997.
- Isaac da Costa, *Dwaasheid, ijdelheid, verdoemenis!; een keuze uit het werk*. Met inl. en aant. door G.J. Johannes. Amsterdam, 1996.
- Lucien Custers, "'De groei-droom van de dichter-zelf"; over Verweys *Persephone*', in *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 16 (1996), pp. 115-140.
- Eduard Douwes Dekker/Multatuli, *Ik ben zwanger van denkbeelden*. Toel. Annemarie Kets-Vree. Amsterdam, 1996. (Griffioen-reeks)
- L.F. van Driel, 'Externe taalgeschiedenis (circa 1800-1880)', in *Geschiedenis van de Nederlandse taal*. Onder red. van M.C. van den Toorn e.a. Amsterdam, 1997, pp. 378-400.
- M. Evers, *De vormingsjaren van A.C.W. Staring; brieven en documenten betreffende zijn studietijd in Hardewijk en Göttingen, 1784-1789*. Hilversum, 1996
- A. Feitsma, 'De eerste taalkundige publicatie van Joast Halbertsma', in *Taal in tijd en ruimte. Voor Cor van Bree bij zijn afscheid als hoogleraar historische taalkunde en taalvariatie aan de Vakgroep Nederlands van de Rijksuniversiteit Leiden*. Leiden 1997, pp. 143-152.
- A. Feitsma, 'Joast Halbertsma and Jacob Grimm: Wissenschaftliches und ideologisches' [I], in *A Frisian and Germanic Miscellany. Published in Honour of Nils Århammer on his Sixty-Fifth Birthday, 7 August 1996*. Bredstedt, 1996 (= *Nowele* 28/29 (1996)), pp. 125-140.
- A. Feitsma, 'Joast Halbertsma and Jacob Grimm II; zur Wissenschaftlichen und Ideologischen Auseinandersetzung über die Lautverschiebung', in *Us Wurk* 46 (1997; = *Festschrift Bo Sjölin*), pp. 42-60.
- A. Feitsma, 'Oardielen oer J.H. Halbertsma as etymoloog', in *De Vrije Fries* 77 (1997), pp. 139-152.
- Anthonia Feitsma, 'Schola Hemsterhusiana, J.H. Halbertsma and Jacob Grimm', in *Lectio Publica Tiberii Hemsterhusii De Originibus Linguae Graecae*. Ed. by J.H. Halbertsma (1845). New edition with a prefatory essay by Jan Noordegraaf and an introductory article by Anthonia Feitsma. Amsterdam/Münster 1997, pp. 27-42.
- A. Feitsma, 'Taalkundig reisplan voor een gezelschap Hollanders; J.H. Halbertsma als taalideoloog en taalkundige', in *Tijdschrift voor Nederlandse taal en letterkunde* 113 (1997), pp. 124-144. *De Fryske heilingen fan de Halbertsma's*. Red. Ph.H. Breuker m.m.v. R.N.H. Boerma. Ljouwert [Leeuwarden], 1997.
- A.J. Gelderblom, 'Schrijvende leidsvrouw en kindervriendin; Anna Barbara van Meerten-Schilperoort (1778-1853)', in *Nederlandse Letterkunde* 2 (1997) 1 (feb.), pp. 29-44.
- L. van Gemert en A.J. Veltman-van den Bos, 'Schrijfsters in de literaire kritiek tussen 1770 en 1850', in *Nederlandse Letterkunde* 2 (1997) 3 (aug.), pp. 258-270.
- J.H. Halbertsma, *Lexicon Frisicum A. Priuwke* 7. Grins [Groningen], 1997.
- J.D.F. van Halsema, "'Sprak" en "schriftuur" of Leipoldt versus Totius; het tweede Zuid-Afrikaanse intermezzo in Albert Verweys dichterschap', in *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 16 (1996), pp. 91-114.
- H. Hulshof, 'Nieuwnederlands (circa 1880-1920)', in *Geschiedenis van de Nederlandse taal*. Onder red. van M.C. van den Toorn e.a. Amsterdam, 1997, pp. 455-477.
- T. Jacobi, 'Het schandaal Bakhuizen van den Brink; over de breuk in de redactie van *De Gids* in 1843', in *Nederlandse Letterkunde* 2 (1997) 2 (mei), pp. 128-142.
- M.G. Kemperink, "'De kuise plooiën van haar witte gewaad"; metaforen in het fin-de-siècle-proza', in *Nederlandse Letterkunde* 2 (1997) 1 (feb.), pp. 2-28.
- M.G. Kemperink, "'Laf-lief-levend Bussum"; Tachtigers in het Gooi', in *Amstelodamum* 84 (1997) 4, pp. 109-115.

- J.J. Kloek, *Een begrensd vaderland; de roman rond 1800 tussen nationaal karakter en internationale markt*. Amsterdam, 1997. Oratie.
- P. Kralt, 'Het noodlot, de extase en de eenvoud; over een thema in het werk van Louis Couperus', in *Literatuur* 14 (1997) 3 (mei/juni), pp. 146-153.
- Ellen Krol, *De smaak der natie; opvattingen over huiselijkheid in de Noord-Nederlandse poëzie van 1800 tot 1840*. Hilversum, 1997. Ook verschenen als proefschrift Universiteit van Amsterdam, 1997.
- Elisabeth Leijne, 'Top vijf van de Nederlandse poëzie in het jaar 1896', in *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 16 (1996), pp. 73-90.
- Nop Maas, 'Voor het leven getekend. Schrijvers in karikatuur (7): Lichte rillingen [over de bundel *Verzen van Herman Gorter*]', in *De Parelduiker* 2 (1997) 2, pp. 33-35.
- Nop Maas en Harry G.M. Prick, 'Voor het leven getekend. Schrijvers in karikatuur (9): Een ongezon portret; Van Deyssel op de hak', in *De Parelduiker* 2 (1997) 4, pp. 16-31.
- Nop Maas, 'Heine war ein Holländer', in Joseph A. Kruse (red.), *Ich Narr des Glücks. Heinrich Heine 1797-1856. Bilder einer Ausstellung*. Stuttgart-Weimar 1997, pp. 235-240.
- Multatuli, *Lezen! door Multatuli*. Samengest. door Jos van Waterschoot. [Amsterdam]/Philippine, 1997.
- Jan Noordegraaf, 'Taalkundige tussen twee werelden; Willem Bilderdijk en de etymosofie', in *Taal in tijd en ruimte. Voor Cor van Bree bij zijn afscheid als hoogleraar historische taalkunde en taalvariatie aan de Vakgroep Nederlands van de Rijksuniversiteit Leiden*. Leiden 1997, pp. 133-142.
- Jan Noordegraaf, *Voorlopig verleden; taalkundige plaatsbepalingen, 1797-1960*. Münster, 1997.
- Jan Noordegraaf, 'Waartoe hij eene uitnemende bevoegdheid had'; Everwinus Wassenbergh en het begin van de neerlandistiek', in *Nieuw Letterkundig Magazijn* 15 (1997), pp. 50-53.
- Over Multatuli* 1997, nr. 38. Bevat o.a.: Nop Maas, 'Multatuli's gefrustreerde ambities'; Ir. W. Buijze, 'Multatuli op Ambon'; Boudien de Vries, 'Een boek met veel lezers; op zoek naar de lezers van Multatuli in de negentiende eeuw'; Gerard Termorshuizen, 'Schreeuwen tegen oost-indische doofheid; Multatuli en de koloniale journalistiek'; Nop Maas, 'De man die alle talen kende'.
- Over Multatuli* 1997, nr. 39. Bevat o.a.: Eep Franken, 'De waarheid heeft een schoon geluid'; Frank Okker, 'De man van Blimbing'; Maarten Cornelis, 'Droogstoppel in Indië'; Gary L. Baker, 'Drie aspecten van *Vorstenschool*: staatkunde, theater en Thorbecke'.
- Jan Posthumus, 'De publikatiegeschiedenis van M.J. Koenens *Verklarend Zakwoordenboekje*' (I) en (II), in *De Woordenaar. Nieuwsbrief van het Matthias de Vries-Genootschap* 1 (1997) 1 (mei), pp. 6-8 en 2 (okt.), pp. 11-14.
- Marco L.B. Pouwen, 'In het licht van Christus: de Tachtigers en hun godenzonen', in *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 16 (1996), pp. 55-72.
- O. Praamstra, 'Droom en nachtmerrie; de visie van E.J. Potgieter en Conrad Busken Huet op de Verenigde Staten', in *Literatuur* 14 (1997) 4 (juli/aug.), pp. 213-218.
- Harry G.M. Prick, *In de zekerheid van eigen heerlijkheid; het leven van Lodewijk van Deyssel tot 1890*. Amsterdam, 1997.
- Rondom Daum*. Onder red. van Gerard Termorshuizen. Amsterdam, 1997.
- Margaretha H. Schenkeveld, 'J.F. Helmers en het fenomeen "vrouw"', in *Voortgang, jaarboek voor de neerlandistiek* 16 (1996), pp. 49-54.
- M.A. Schenkeveld-van der Dussen, 'De pedagogisch-normatieve waarde van enkele vrouwenromans in de eerste helft van de negentiende eeuw', in *Mensen van de nieuwe tijd*. Onder red. van M. Bruggeman [et al.]. Amsterdam, 1996, pp. 449-461.
- M.A. Schenkeveld-van der Dussen, 'Vrouwenliteratuur 1550-1850', in *Nederlandse letterkunde: vrouwen en de canon* 21 (1997) 3, pp. 310-313.
- Ed Schilders, 'Arsenicum en oude romans; Marie Lafarge en het bovarysme', in *De Parelduiker* 2 (1997) 2, pp. 55-66.
- Dennis Schouten, *Duivelse boeken; twee eeuwen griezelliteratuur in de Lage Landen; een bibliografie*. Met een inl. door E.C. Bertin. Den Haag, 1997.
- Ellen Sjoer, 'Inleiding tot de Lessen over de Uitwendige Welsprekend[d]heid; college van de Franeker hoogleraar Erwinus Wassenbergh (1742-1826)', in *Meesterwerk* 8 (1997) jan., pp. 2-7.

- M. Smit, 'Een literair kunstenaar van den allereersten rang'; de betekenis van William Morris voor de Nederlandse literatuur', in *Literatuur* 14 (1997) 1 (jan./feb.), pp. 29-38.
- T. Streng, 'Niemand let er op, dat er tweeërlei Realismus is'; Jan ten Brink en de geschiedenis van de term 'realisme' in Nederland tot 1875', in *Literatuur* 14 (1997) 2 (mrt./apr.), pp. 73-80.
- Frits Stuurman m.m.v. Pieter Loonen en Jan Posthumus, 'Gerard Nolst Trenité (1870-1946). Deel I: De Chaos van Charivarius, de Neef van Tante Betje', in *Meesterwerk* 9 (1997) april, pp. 17-29.
- Frits Stuurman, 'K. ten Bruggencate, A. Broers en H. Poutsma', in *De Woordenaar. Nieuwsbrief van het Matthias de Vries-Genootschap* 1 (1997) 1 (mei), pp. 4-5.
- Evert Paul Veltkamp, 'Van Deyssel geeft niet thuis', in *De Parelduiker* 2 (1997) 4, pp. 68-71.
- P.A. Wackie Eysten, 'Dan volgt te veel kritiek'; over Louis Couperus en zijn zwager, mr B.M. Vlielander Hein', in *De Parelduiker* 2 (1997) 2, pp. 36-41.
- Zie ook rubriek 3: *Metamorfoze nieuws*; rubriek 5: Willem Bilderdijk; rubriek 5: Peter van Dijk; rubriek 5: Joris Eijnatten; rubriek 11: J. Hoogervorst

14. Diversen/'Van gewest tot gewest'

- C. Boschma, 'Leeuwarden en Hindeloopen in 1812; de briefwisseling van een reizend artiest: Antoine-Ignace Melling', in *Fryslân. Nieuwsblad voor geschiedenis en cultuur* 3 (1997) 2, pp. 3-5.
- S. van Bronkhorst, *Omstandig verslag van den moord, gepleegd aan mejufurouw Gijsberta Wilhelmina van der Wiel; met de verhooren en terestelling van Christiaan Gotfried Donner, aangevuld met hiertoe behorende authentique stukken*. [Nijmegen], [1996]. Fotomech. herdr. van de uitg.: Amsterdam: Johannes van der Hey, 1824.
- Jolanda Denekamp en Maureen Hommerson, *Barneveld in perspectie; 125 jaar geschiedenis van Barneveld weerspiegeld door de Barneveldse Krant (1871-1996)*. [foto's: Jan Pit et al.]. Barneveld, 1997. (Schaffelaarreeks, nr. 27)
- Gelderland tussen 1840 en 1850; rapporten, verslagen en andere stukken omtrent de toestand in Gelderland, opgemaakt door de gouverneur in de jaren 1840-1849*. Uitg. en van toel. voorz. door G.A.M. Beekelaar. Hilversum, 1997. (Werken, uitgegeven door Gelre, nr. 49)
- K. de Graaff, 'Een dubbele roofmoord in Almkerk; ook in de negentiende eeuw was het vaak raak', in *Proces; maandblad voor berechting en reclassering* 76 (1997) 1, pp. 9-12.
- A.J. Hanou, *Onder de Acacia; studies over de Nederlandse vrijmetselarij en vrijmetselaarsloges vóór 1830*. Met een bijdrage van J.A.M. Snoek. Leiden, 1997. (Paddemoesreeks, nr. 3)
- Elmer Kolvin, *Van de slavenzeep en de muze; twee eeuwen verbeelding van slavernij in Suriname*. Leiden, 1997.
- Hans van der Kop, *Omie en Eddie: een Indisch familieleven; 1872-1955*. Leeuwarden, 1996.
- A.J. von Krusenstern, *Atlas van een reis om de wereld 1803-1806*. [Inl. Fred Pelt; fotogr. Martijn Zegel]. Weesp, 1996. Uitg. i.s.m. Teylers Museum. Fotomech. herdr. van de uitg.: 'Atlas zur Reise um die Welt', St. Petersburg: Schnoorschen Buchdruckerey, 1814.
- Lijnen door het Brabants land; 200 jaar verkeersinfrastructuur in Noord-Brabant 1796-1996*. Bram Bouwens [et al.]; fotogr. Paul van Galen; beeldred. Giel van Hooff; hoofdred. Jean-Paul Corten; eindred. Erik Nijhoff. Zwolle/[s'Hertogenbosch]/Zeist, 1997.
- Nop Maas, 'Seks! in de negentiende eeuw'. Afl. 1: 'Sexuele hygiëne', in *Spiegel historiael* 32 (1997) 1, pp. 22-23.
- G. Mak, 'En nou scheid ik uit met de pen, maar niet met het hart ...'; Friese immigranten in Amsterdam', in *Negen eeuwen Friesland - Holland. Geschiedenis van een haat-liefde verhouding*. Ph.H. Breuker en A. Janse (red.). Leeuwarden/Zutphen, 1997, pp. 227-232.
- Henk Nicolai, *De Kingma-kroniek; of: Hoe een familiegeheugen meer dan tweehonderdvijftig jaar intact bleef*. Groningen, 1997. Ook verschenen als proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, 1997.
- Dick van der Spek, *NZH-railatlas 1881-1961; in kaart, woord en beeld van Scheveningen tot Volendam en Alkmaar*. [tek.: D. van der Spek]. Haarlem, 1997. (Boekenreeks van de NVBS, nr. 28)
- C.D. van Strien, 'Buitenlandse toeristen over Friesland, 1600-1850', in *Negen eeuwen Friesland - Holland. Geschiedenis van een haat-liefde verhouding*. Ph.H. Breuker en A. Janse (red.). Leeuwar-

den/Zutphen, 1997, pp. 173-183.
Een tijding met de snelheid des bliksems; de optische telegraaf in de Nederlanden (1800-1850). Onder red. van Rob Korving en Bart van der Hertten. Alphen aan den Rijn/Leuven, 1997.
Zie ook rubriek 1: K.W.J.M. Bossaers en J.A. Brugman; rubriek 6: *Gesticht in de duinen ...*; rubriek 6: *Medische geschiedenis ...*; rubriek 11: P. Dijkerman; rubriek 11: Wim Post

Oproep

Sientje Mesdag-van Houten

De Mesdag Documentatie Stichting heeft met het uitbrengen van het Supplement op de Oeuvrecatalogus 1989 vrijwel alle werken van Hendrik Willem Mesdag gedocumenteerd. Thans wordt gewerkt aan een monografie over de echtgenote, Sientje Mesdag-van Houten. Het wordt een aanzet tot een oeuvrecatalogus. Uitgangspunt vormt de met de Stichting De Haagsche School-prijs bekroonde scriptie 'Sientje Mesdag-van Houten, leven en werken in de schaduw van H.W. Mesdag' van Sarah de Clercq. Het boek zal in het najaar worden gepresenteerd bij de opening van een overzichtstentoonstelling.

Bezitters van werk en/of informatie wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met: Sarah de Clercq (tel. 020-6233989), de projectcoördinator Joop van der Stelt (tel. 070-3869045, fax 070-3875179) of met de Mesdag Documentatie Stichting, Het Eiland 5, 2242 SR Wassenaar (tel. 070-5119237, fax 070-5118974).